

Refleksioner over etik og grænser i de terapeutiske rum

Dette indlæg er en opfordring til at øge opmærksomheden på relationernes betydning i de terapeutiske rum, især på uddannelsesstederne. Det vil ikke blot højne uddannelserne, men hele det terapeutiske miljø, som Psykoterapeut Foreningens fremtid i sidste ende er afhængig af.

I min egenskab af formand for etikudvalget nævnte jeg ved sidste generalforsamling, dvs. i foråret 2009, at vi i de senere år har brugt flere kræfter i etikudvalget på klager fra studerende over forhold på de psykoterapeutiske uddannelser end på henvendelser fra klienter, som mener at deres terapeut har overtrådt foreningens etikregler

I referatet fra generalforsamlingen i majnummeret af Psykoterapeuten (nr. 2 2009) udtrykte jeg for egen regning, at jeg efter en række års læsning af studerendes beskrivelser af sammenblandingen af individuelle terapiforløb, supervisionsforhold og lærer-elevrelationer ind i mellem følte mig hensat til 1970ernes former for gestaltterapeutiske uddannelsesforløb, hvor begreber som overføring og modoverføring ikke var noget, man betragtede som relevant at beskæftige sig med, fordi et møde mellem klient og terapeut var et møde mellem to mennesker, som på hver deres måde havde ansvar for at udvikle kontaktforholdet.

Jeg citerede gestaltbønnen fra Fritz Perls første skelsættende bog *Gestalt Therapy Verbatim* fra 1969, som udfordrede alle os, der i

begyndelsen af 1970erne begyndte at beskæftige os med psykoterapi og personlig udvikling. Essensen i denne bøn er, at vi ikke er sat i verden for at leve op til hinandens forventninger, og etiske overvejelser omkring magtforhold blev der derfor dengang ikke brugt ret meget tid på.

Dette tilbageblik vil jeg perspektivere for at forklare, hvorfor vi i etikudvalget mener, det er vigtigt at få et udvidet etisk regelsæt ind i vores almindelige etikregler, som er mere dækkende for uddannelsernes terapeutiske lærer/elevforhold, end tilfældet er i dag.

Med Fritz Perls og gestaltterapien voksede den fænomenologiske og oplevelsesorienterede bølge omkring personlig udvikling frem som en reaktion på psykoanalysens strenge krav om terapeutens funktion som en neutral projektionsskærm, som spejlede og fortolkede klienternes neurotiske symptomer. Professionelle kontaktforhold var karakteriseret ved venlig og upersonlig distance, hvor overføring og modoverføringsmekanismer blev analyseret som projektioner, der altid havde sit udspring i barndommens land.

I løbet af 1970erne kom der så en tiltrængt revolution fra den anden side af Atlanten. I begyndelsesfasen kom den indefra skabt af veluddannede psykoanalytikere, som havde en gedigen overførings- og modoverføringsindsigt, men som i tidens ånd udviklede nye former for terapeutiske rum. Revolutioner har jo en tendens til at 'æde deres egne børn'. I de første årtier var der således

mange 'børn' som blev ædt, dvs. kom galt af sted, når de personlige udviklingsprocesser blev forvekslet med psykoterapi, og begreberne overføring og modoverføring i det professionelle kontakthold var blevet smidt ud med badevandet.

I tilbageblikket er der mange af os "gamle", som erindrer denne ret grænseløse udviklingstid med blandede følelser. Det var sjovt, det var sjælsrystende, det var broget, det var oplevelsesorienteret, og havde vi dengang haft etikregler, som vi har i dag, havde der været eksklusion på eksklusion på grund af krænkende adfærd og seksuelle erobringer fra både danske og udenlandske terapeuter, som ikke tog det skæve magthold, som udspringer af de terapeutiske overføringsmekanismer, særligt alvorligt.

Tiden er en anden i dag, og udviklingen har medført, at vi i Psykoterapeut Foreningen ligesom i Dansk Psykolog Forening har etikregler, som nu bliver taget alvorligt. Og vi er omsider nået så langt, at vi som forening har fået overskud til en evalueringsrunde på uddannelsesområdet. Derfor er tiden også inde til, at vi samler os om de erfaringer, vi har inden for etikudvalget, og her er det overordnet den kasketforvirring, som de studerende klager over, det er relevant at gøre opmærksom på. Og meget af det, vi har kunnet læse os til i de mange klager, vi har modtaget fra studerende, handler i vores optik om, at man på mange uddannelsessteder ikke arbejder bevidst med de overføringsmekanismer, der altid vil være i terapeutiske relationer hvor der er tale om skæve magthold. Dette gælder selvfølgelig også for de terapeutiske lærer/elevhold og for supervisor / supervisandrelationen.

Et klassisk eksempel er en klient, som har været i psykoterapi hos en terapeut, som

samtidig er lærer på et uddannelsessted. Klienten bliver så interesseret i sin terapi og i sit forhold til terapeuten, at han/hun selv ønsker at uddanne sig til psykoterapeut, og vedkommende glider så fra et individuelt terapiforløb med en ofte idylliserende overføring på terapeuten over på et uddannelseshold, hvor den pågældende terapeut opleves med ganske andre kasketter på hovedet. Efter at have været den 'eneste ene' bliver klienten nu en del af et fællesskab, hvor den tidligere overføring kompliceres af de andres forhold til samme terapeut og underviser.

Denne autoritetsperson optræder måske på et senere tidspunkt i uddannelsesforløbet også som supervisor, der nu ikke blot har indsigt i klientens personlige problemstillinger, men tillige får indblik i klientens mere professionelle kompetencer som psykoterapeut under uddannelse – måske med modoverføringsvanskeligheder, som ligner den pågældendes oprindelige problemkompleks. Og dette kræver en tilbundsående og ofte særdeles kompliceret og uoverskuelig analyse af det oprindelige overførings- og modoverføringsforhold, som igen vanskeliggøres af den indbyggede kontrolfunktion, som er en del af supervisionsprocessen.

I de senere årtier har de fleste, som har en psykodynamisk referenceramme, brugt det brede modoverføringsbegreb, hvor modoverføring tolkes som alle de følelser terapeuten oplever i forhold til sin klient. Og klienternes overføring på os terapeuter er det ikke blevet mindre vigtigt at forholde os til, efter at også den neurologiske forskning bekræfter, at vores tilknytningsmønstre er afgørende for, hvordan vi mestrer livet. Sammenholder vi dette med den ret entydige

forskning, som til stadighed viser, at det er terapeutens personlighed, dvs. evne til at skabe et lægende rum omkring klienterne mere end metodevalget, som er afgørende for forløbet, så kommer vi ikke uden om, at man i enhver psykoterapeutisk uddannelse, i ethvert supervisionsforløb, i ethvert terapiforløb bør være særdeles opmærksom på relationerne som en vigtig del af læringen. Og rammen om denne opmærksomhed skal bl.a. findes i en løbende analyse af overføringen og modoverføringen mellem elev og lærer, mellem supervisor og supervisand og mellem klienten og terapeuten.

En god beskrivelse af relationernes betydning findes i Susanne Bangs bog om supervision og den sårede hjælper, som rammes, rystes og bliver berørt at vores klienters ofte traumatiske liv. Den handler om den form for professionel involvering som bl.a. indebærer, at læringen om overføring og modoverføring er så afgørende at forholde sig til i vores arbejde som psykoterapeuter

Som afslutningsord omkring disse refleksioner vil jeg minde om at i terapeutiske uddannelsesinstitutioner parallelforskydes konflikter og samarbejdsvanskeligheder i en lærerstab ned i de studerendes rækker. Og konflikter vil der nødvendigvis altid opstå på grund af forskelligheder hos underviserne. Men bliver disse forskelligheder tabuiserede og forgiftede af f.eks. økonomiske interesser, så forsvinder den vigtige læreproces omkring relationernes betydning i de rum hvor den lægende og autentiske form for kontakt mellem mennesker er et af de vigtigste arbejdsredskaber.

Vi har en samling af etikregler i vores forening, og inden for uddannelsesområdet er disse regler som nævnt specielt vanskelige at

administrere. Det er derfor vi kunne ønske os en opstramning og præcisering både af bestemmelserne og af forretningsordenen på dette område.

Det er betroet os i etikudvalget at fortolke reglerne – er der kørt overfor rødt, gult eller grønt. Er der tale om en tydelig uetisk adfærd eller handler det skete mere om almindelig ubetænksomhed og uhensigtsmæssig adfærd, hvor man kan komme langt i et tilbud om at mødes med de involverede parter. Og vi har haft mange gode møder af denne art.

Vi har flere gange opfordret til at etikudvalget bruges mere konsultativt, og derfor håber vi på at vi sammen med det nye etikpanel kan skabe nogle kreative rammer om etiske problemstillinger, som vi kan blive klogere af både at høre om og at læse om.

.

Dec. 2009 Marianne Davidsen- Nielsen